

Mgr inż. Ewa Wójcik

Mgr Anna Matras-Bolibok

Katedra Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu
Akademii Rolniczej w Lublinie

Zmiany w strukturze zatrudnienia w przemyśle na tle pozostałych sekcji gospodarki narodowej

WPROWADZENIE

Niewiele krajów o gospodarce rynkowej, w tym Polska, jest w stanie zapewnić pracę swoim obywatelom, pragnącym ją podjąć. Zależy to w dużej mierze od podaży pracy i od popytu na określony jej rodzaj.

Źródłem podaży pracy jest ogół osób fizycznych skłonnych do podejmowania oraz świadczenia pracy na rzecz innych podmiotów rynku. O potencjalnej wielkości podaży pracy decyduje liczba ludności w wieku produkcyjnym, chociaż niecałe zasoby pracy, tj. liczba ludności w wieku produkcyjnym, przekształcają się w podaż pracy. Podaż pracy jest tworzona przez liczbę osób fizycznych w wieku produkcyjnym, które wyrażają zamiar podjęcia pracy. Nie wszystkie spośród tych osób urzeczywistniają swoje zamierzenia, znajdując odpowiednie zatrudnienie¹.

Podaż pracy w pojedynczej gałęzi zależy od płacy, jaką uzyskują zatrudnieni w niej pracownicy, w porównaniu do płac w innych gałęziach, oferowanych pracownikom o podobnych kwalifikacjach. Różne miejsca pracy mają jednakże odmienną charakterystykę, która nie znajduje odbicia w wartościach pieniężnych. Różnicowanie płac zapewniające równowagę jest pieniężną rekompensatą za różnicę w pozapieniężnych cechach tego samego zajęcia w różnych gałęziach gospodarki, co powoduje, że pracownicy o określonych kwalifikacjach nie są motywowani do przenoszenia się do innych gałęzi. Praca przykra czy niebezpieczna powinna być opłacana wyżej od średniej krajowej, właściwej dla danego poziomu kwalifikacji. Globalne przychody pieniężne i niepieniężne dla różnych gałęzi zostaną wówczas wyrównane i pracownicy o danych kwalifikacjach nie będą pobudzani do zmiany miejsca pracy. W sytuacji, gdy krzywa podaży nie jest doskonale elastyczna, aby zwiększyć zatrudnienie, gałąź ta mu-

¹ W. Wrzosek, *Funkcjonowanie rynku*, PWE, Warszawa 2002.

si zaoferować wyższe płace. Powiązanie różnych gałęzi wynika z mobilności siły roboczej².

Popyt na pracę ma charakter pochodny, więc elastyczność popytu na pracę dla konkretnej gałęzi odzwierciedla elastyczność popytu na produkty tej gałęzi. Jednakże popyt na pracę w danej gałęzi jest mniej elastyczny niż odpowiedni popyt dla poszczególnych przedsiębiorstw. Jest on tym mniej elastyczny, im niższa jest elastyczność popytu na produkty gałęzi. Porozumienia o płacach minimalnych, związki zawodowe, efekty skali, podział pracowników na już zatrudnionych i obcych oraz płace według wydajności wynikają z niedostatecznej elastyczności płac w krótkim okresie, nie pozwalającej na utrzymanie stałej równowagi na rynku pracy³.

Celem opracowania jest ukazanie zmian w strukturze zatrudnienia w przemyśle na tle pozostałych sekcji gospodarki narodowej oraz istnienia zależności pomiędzy zmianami w wielkości zatrudnienia w poszczególnych sekcjach, a wytworzoną przez nie wartością dodaną brutto w latach 1995–2002.

OGÓLNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA KRAJU

W ostatnich latach umacniały się tendencje wzrostowe w polskiej gospodarce. Realny wzrost PKB wyniósł 1,4% w 2002 r. Wartość dodana brutto wytworzona w gospodarce narodowej w 2002 r. wyniosła prawie 70 mln zł i wzrosła realnie o 1,3% w porównaniu do roku poprzedniego⁴.

Tabela 1

Struktura i dynamika (w cenach stałych) wartości dodanej brutto według sekcji gospodarki

Wyszczególnienie	Struktura				Dynamika 2002/1995
	1995	2000	2001	2002	
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybołówstwo i rybactwo	6,92%	3,52%	3,70%	3,12%	58,75%
Przemysł	31,67%	25,29%	23,71%	23,64%	97,12%
Budownictwo	7,27%	8,10%	7,11%	6,62%	118,52%
Usługi rynkowe	40,48%	47,59%	49,06%	50,29%	161,63%
Usługi nierynkowe	13,66%	15,50%	16,42%	16,33%	155,58%

Źródło: obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych GUS 1996, 2001, 2002, 2003.

² D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia*, tom 1, PWE, Warszawa 1995.

³ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia...*, *op. cit.*

⁴ *Rocznik Statystyczny RP*, GUS 2003.

W latach 2000–2002 najwyższy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto miała sekcja usług rynkowych, natomiast przemysł uplasował się na drugim miejscu, podobnie jak w 1995 r. Na przestrzeni lat 1995–2002 odnotowano spadek wartości dodanej brutto w przemyśle (o 2,88%), z kolei w sekcjach usług i w budownictwie nastąpił wzrost (tabela 1).

W strukturze zatrudnienia w gospodarce narodowej w latach 2000–2002 najwyższy udział pracujących, wynoszący 30%, był w sekcji usług rynkowych, najniższy zaś w budownictwie – ok. 5%. W przemyśle udział pracujących spadł z 21% do 19%. Rok 1995 charakteryzował się odmienną strukturą pracujących według sekcji i działów niż w latach 2000–2002. Największy odsetek pracujących był wtedy w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie – 28%, następnie w usługach rynkowych – 27% i w przemyśle – 25%. Na przestrzeni lat 1995–2002 zatrudnienie ogółem obniżyło się o niecałe 2%. Największy spadek liczby pracujących odnotowano w przemyśle – aż o 22,5% (tabela 2).

Tabela 2

Struktura i dynamika liczby pracujących według sekcji gospodarki

Wyszczególnienie	Struktura				Dynamika 2002/1995
	1995	2000	2001	2002	
Ogółem	100%	100%	100%	100%	98,64%
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybołówstwo i rybactwo	28%	29%	29%	29%	101,92%
Przemysł	25%	21%	20%	19%	77,45%
Budownictwo	5%	5%	5%	5%	81,77%
Usługi rynkowe	27%	30%	30%	30%	109,83%
Usługi nierynkowe	15%	15%	16%	17%	113,33%

Źródło: obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych GUS 1996, 2001, 2002, 2003.

Z powyższej analizy wynika, że na przestrzeni lat 1995–2002 wyraźnie zmieniła się struktura zatrudnienia w gospodarce polskiej. Duży wzrost udziału pracujących w sekcji usług prowadzi do przekształcania obecnej struktury zatrudnienia w strukturę typową dla krajów wysoko rozwiniętych.

Tabela 3

Dynamika wydajności pracy mierzonej wartością dodaną brutto na jednego pracującego

Wyszczególnienie	1995	2000	2001	2002	2002/1995
	Rok poprzedni=100, [w %]				w %
Ogółem	141,59	122,13	108,90	100,61	258,03
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybołówstwo i rybactwo	135,21	106,51	111,27	86,67	112,76
Przemysł	125,09	120,56	104,52	104,69	245,28
Budownictwo	167,59	122,21	102,22	103,84	283,49
Usługi rynkowe	153,86	122,94	114,13	102,20	287,86
Usługi nierynkowe	150,06	136,37	111,69	90,67	268,52

Źródło: obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych GUS 1996, 2001, 2002, 2003.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 3 stwierdzono, że w 2002 r. w stosunku do roku ubiegłego, największy przyrost wydajności pracy był w przemyśle. W sekcjach: rolnictwa i usług nierynkowych nastąpił spadek wydajności pracy. W latach 2000–2001 przyrastała systematycznie we wszystkich sekcjach wartość dodana brutto przypadająca na jednego pracującego. Duży wzrost wydajności pracy w całej gospodarce odnotowano w okresie 1995–2002, gdzie wskaźnik ten w porównaniu do roku bazowego wzrósł prawie o 160%.

ZMIANY W STRUKTURZE ZATRUDNIENIA W PRZEMYŚLE

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przemysłu w 2002 roku wyniosło ponad 2,5 mln osób i było niższe niż w latach 2001, 2000. W 1995 r. przeciętne zatrudnienie w przemyśle było znacznie wyższe i wynosiło prawie 3,5 mln osób⁵.

Tabela 4

Struktura zatrudnienia w przemyśle według sekcji i działów

Sekcje i działy	1995	2000	2001	2002
	w %			
1	2	3	4	5
Ogółem	100	100	100	100
Górnictwo i kopalnictwo	10,82	8,11	7,85	7,90
Przetwórstwo przemysłowe	81,16	83,49	83,62	83,16

⁵ *Rocznik Statystyczny Przemysłu*, GUS 2003.

1	2	3	4	5
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	13,99	15,48	15,73	16,13
Produkcja wyrobów tytoniowych	0,36	0,32	0,29	0,28
Włókiennictwo	4,76	3,29	3,13	2,98
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	7,91	7,12	6,87	6,49
Produkcja skór wyprawianych i wyrobów z nich	2,20	1,59	1,53	1,49
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz słomy i wikliny	3,14	4,11	4,23	4,13
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	1,10	1,34	1,33	1,34
Dział. wyd.; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	1,92	2,74	3,03	2,90
Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	0,68	0,77	0,69	0,69
Produkcja wyrobów chemicznych	4,09	3,80	3,74	3,74
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	2,57	3,71	4,03	4,20
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	4,80	5,30	5,18	5,05
Produkcja metali	4,34	3,32	2,94	2,79
Produkcja wyrobów z metali	4,66	6,07	6,36	6,75
Produkcja maszyn i urządzeń	8,65	7,38	7,18	6,89
produkcja maszyn biurowych i komputerów	0,12	0,17	0,20	0,18
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	2,61	3,02	3,15	3,11
Prod. sprzętu i urządzeń radiowych, telew. i telekomunikacyjnych	1,31	1,11	1,12	1,02
Prod. inst. med., precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	1,23	1,27	1,34	1,53
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	2,86	3,27	3,05	3,00
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	3,28	2,68	2,82	2,63
Produkcja mebli	4,43	5,40	5,43	5,53
Zagospodarowanie odpadów	0,18	0,23	0,26	0,30
Wytw. i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	8,02	8,40	8,53	8,94

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu, GUS 2003.

Rozpatrując strukturę zatrudnienia w przemyśle łatwo zauważyć, że w 2002 r. najwięcej, bo aż 83,16% pracowało w dziale przetwórstwa przemysłowego, natomiast w dziale wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę niecałe 9%, a w dziale górnictwa i kopalnictwa niecałe 8%. W poprzednich latach (2001, 2000) sytuacja była podobna. W 2002 r. w porównaniu do 1995 r. zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym wzrosło o 2%, w dziale wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę o 0,92% a w dziale górnictwa i kopalnictwa zmalało o 2,92%. Analizując zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym zaobserwowano, że największy odsetek zatrudnionych – 16,13% – był w dziale produkcji artykułów spożywczych i napojów i związk-

szał się on systematycznie od 1995 r. Wśród pozostałych 22 działów przetwórstwa przemysłowego tylko 5 posiadało udział zatrudnionych powyżej 5% w latach 2000–2002. Były to następujące działy: produkcja maszyn i urządzeń, produkcja wyrobów z metali, produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich, produkcja mebli i produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych. W 1995 r. tylko dwa działy przetwórstwa przemysłowego posiadały udział zatrudnionych powyżej 5%, tj. produkcja maszyn i urządzeń i produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (tabela 4).

Z uwagi na to, że najwięcej zatrudnionych wśród działów przemysłu było w przetwórstwie przemysłowym, dział ten miał najwyższy udział w tworzeniu wartości dodanej przemysłu (tabela 5). W 2002 r. udział ten wyniósł prawie 74%. W 1995 r., dla porównania, udział przetwórstwa przemysłowego w wartości dodanej przemysłu był podobny i wynosił 74,53%. Dział wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę tworzył w 2002 r. ok. 16% wartości dodanej przemysłu, a w 1995 r. 12%. Udział górnictwa i kopalnictwa w tworzeniu wartości dodanej przemysłu w latach 2000–2002 był najniższy – wynosił ok. 10% i był o 3% niższy niż w 1995 r. Spośród głównych działów przetwórstwa przemysłowego najwyższy udział w tworzeniu wartości dodanej przemysłu w latach 1995–2002 miała produkcja artykułów spożywczych i napojów – ok. 12%, co jak pokazała wcześniejsza analiza, pokrywa się z największym zatrudnieniem w tym dziale. Udział w wartości dodanej powyżej 5% odnotowano w 5 działach przemysłu: produkcja wyrobów chemicznych, produkcja wyrobów z metali, produkcja maszyn i urządzeń, produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych i działalność wydawnicza, poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji.

Tabela 5

Udział poszczególnych sekcji i działów w wartości dodanej przemysłu

Sekcje i działy	1995	2000	2001	2002
	w %			
1	2	3	4	5
Ogółem	100	100	100	100
Górnictwo i kopalnictwo	13,07	10,04	10,06	9,53
Przetwórstwo przemysłowe	74,53	77,72	74,59	73,74
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	13,04	13,07	12,91	12,12
Produkcja wyrobów tytoniowych	0,53	0,84	0,46	0,54
Włókiennictwo	2,69	1,98	1,99	1,86
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	3,94	2,91	2,86	2,52
Produkcja skór wyprawianych i wyrobów z nich	1,18	0,85	0,81	0,76

1	2	3	4	5
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz słomy i wikliny	2,59	3,65	3,38	3,23
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	2,07	1,75	2,02	2,00
Działalność wyd., poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	3,38	5,23	5,03	5,01
Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	2,04	2,39	2,01	1,11
Produkcja wyrobów chemicznych	6,35	5,74	5,66	6,00
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	3,48	3,96	4,05	4,55
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	4,18	5,83	5,25	5,34
Produkcja metali	4,82	3,02	1,56	2,12
Produkcja wyrobów z metali	4,54	5,32	5,51	5,99
Produkcja maszyn i urządzeń	6,32	6,06	6,00	5,76
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	0,22	0,50	0,31	0,25
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	2,55	2,84	2,82	2,73
Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	1,32	1,32	1,60	1,52
Produkcja inst. medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	1,14	1,82	1,86	1,68
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	2,38	2,80	2,66	2,87
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	2,20	2,03	2,04	1,68
Produkcja mebli	3,29	3,42	3,50	3,76
Zagospodarowanie odpadów	0,29	0,33	0,29	0,33
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	12,40	12,25	15,35	16,73

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu, GUS 2003.

W celu stwierdzenia czy następuje rozwój gałęzi przemysłu o postępie pracochłonnym przeprowadzono analizę dynamiki wydajności pracy. Wydajność pracy w przemyśle, mierzona wartością dodaną brutto na jednego zatrudnionego, była o 5,5% wyższa w 2002 r. niż w roku poprzednim, a o 75,1% wyższa niż w 1995 r. Na tak duży przyrost wpłynął głównie ponad 90-proc. wzrost wydajności pracy w latach 1995–2002 w dziale przetwórstwa przemysłowego charakteryzującego się najwyższym zatrudnieniem. Wynikało to z faktu, że w analizowanym okresie wartość dodana znacznie przyrosła, natomiast przeciętne zatrudnienie obniżyło się. W górnictwie i kopalnictwie wydajność pracy obniżyła się w 2002 r. w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,5%, natomiast w porównaniu z 1995 r. – wzrosła o 37%. W dziale wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę wydajność pracy również się obniżyła w 2002 r. w stosunku do roku ubiegłego, o 3%, a w stosunku do porównywanego 1995 r., wzrosła o ok. 30%. Analizując dynamikę wydajności pracy w poszczególnych działach przetwórstwa przemysłowego w 2002 r. w stosunku do roku ubiegłego zauważamy, że w 17

z nich odnotowano wzrost wydajności pracy. Najwyższą dynamikę wydajności pracy osiągnęły: produkcja wyrobów tytoniowych, produkcja metali i produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i nacze. Porównując dynamikę wydajności pracy w 2002 r. w stosunku do 1995 r. w działach przetwórstwa przemysłowego widzimy, że w 20 z nich nastąpił wzrost wydajności pracy, natomiast w 3 był spadek. Najwyższy wzrost wydajności pracy był w działach: produkcji maszyn biurowych i komputerów oraz pojazdów mechanicznych, przyczep i nacze, czyli działów charakteryzujących się wysoką innowacyjnością (tabela 6).

Tabela 6

Dynamika wydajności pracy w przemyśle, mierzona wartością dodaną brutto na 1 zatrudnionego, według sekcji i działów (ceny stałe)

Sekcje i działy	2000	2001	2002	2002
	rok poprzedni = 100			1995 = 100
1	2	3	4	5
Ogółem	113,1	104,4	105,5	175,1
Górnictwo i kopalnictwo	115,2	100,7	97,5	137,5
Przetwórstwo przemysłowe	113,3	103,8	107,8	190,3
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	104,1	97,5	109,1	157,9
Produkcja wyrobów tytoniowych	107,6	85,3	226,6	148,0
Włókiennictwo	93,6	110,2	106,4	167,6
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	121,1	105,1	98,0	150,9
Produkcja skór wyprawianych i wyrobów z nich	84,7	101,3	92,8	99,2
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz słomy i wikliny	132,9	95,1	100,5	161,0
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	95,3	122	106,4	249,1
Działalność wyd.; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników inf.	110,2	88,3	108,1	145,4
Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	40,0	267,9	49,9	28,6
Produkcja wyrobów chemicznych	115,8	106,8	112,9	208,0
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	115,1	101,4	110,2	239,1
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	132,5	92,2	112,6	230,2
Produkcja metali	121,5	53,2	155,3	113,4
Produkcja wyrobów z metali	124,3	105,5	108,8	207,8
Produkcja maszyn i urządzeń	120,6	109,8	107,8	204,5
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	147,7	56,5	110,0	489,7
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	114,5	97,9	103,4	188,5
Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	98,2	123,3	111,1	283,3

1	2	3	4	5
Produkcja inst. med., precyz. i opt., zegarów i zegarków	95,5	94,2	87,5	174,9
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	158,5	123,3	120,5	398,0
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	116,0	76,2	91,8	131,9
Produkcja mebli	102,5	105,5	109,9	150,9
Zagospodarowanie odpadów	100,3	64,1	84,9	70,8
Wytw. i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	109,9	111,3	97,0	130,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu, GUS 2003.

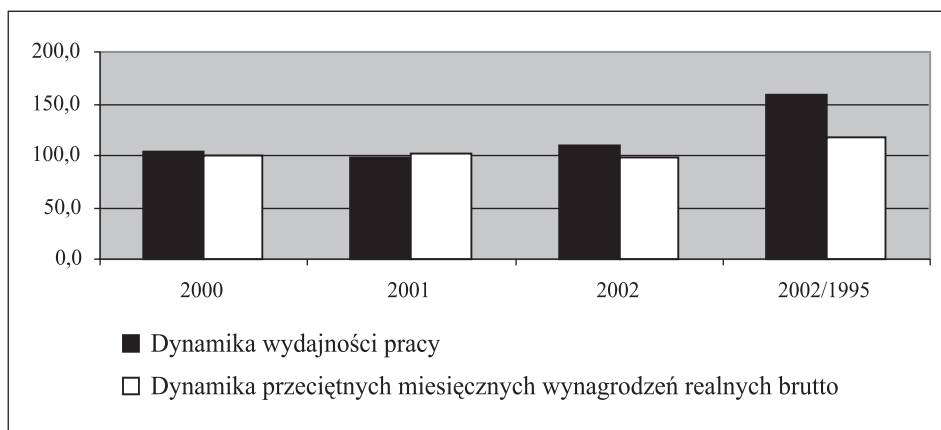
Ze względu na fakt, że płaca jest materialnym czynnikiem pobudzania aktywności pracowniczej, przeanalizowano kształtowanie się tego podstawowego kosztu dla pracodawcy. Dynamika przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto w przemyśle w 2002 r. w stosunku do roku ubiegłego była niższa niż wzrost wydajności pracy co oznacza, że koszty zatrudnienia relatywnie spadają. Wśród działów przemysłu najwyższą dynamikę przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w 2002 r. w stosunku do roku ubiegłego miało górnictwo i kopalnictwo, ale dynamika wydajności pracy zmalała, co oznacza, że nie opłaca się zwiększać pracodawcom zatrudnienia. Podobnie było w dziale wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę. Najlepsza sytuacja była w dziale przetwórstwa przemysłowego, gdzie wzrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń wyniósł 0,5%, natomiast wzrost wydajności pracy 7,8%, co oznacza, że tylko w tym dziale koszty zatrudnienia relatywnie spadają. Analizując poszczególne działy przetwórstwa przemysłowego w 2002 r. w porównaniu do roku ubiegłego zaobserwowano, że w 16 z 23 wzrost wydajności pracy był wyższy niż wzrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto i były to: produkcja artykułów spożywczych i napojów; produkcja wyrobów tytoniowych; włókiennictwo; produkcja masy włóknistej oraz papieru; działalność wydawnicza, poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji; produkcja wyrobów chemicznych; produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych; produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych; produkcja metali; produkcja wyrobów z metali; produkcja maszyn i urządzeń; produkcja maszyn biurowych i komputerów; produkcja maszyn i aparatury elektrycznej; produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych; produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep i produkcja pozostałego sprzętu transportowego. Na podstawie analizy dynamiki przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto w przemyśle i dynamiki wydajności pracy w 2002 r. w stosunku do 1995 r. odnotowano, że opłaca się zwiększać zatrudnienie we wszystkich działach przemysłu (tabela 6, 7).

Tabela 7

Dynamika przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto w przemyśle
według sekcji i działów

Seksje i działy	2000	2001	2002	2002
	Rok poprzedni = 100			1995 = 100
Ogółem	99,5	101,3	101,3	116,9
Górnictwo i kopalnictwo	99,0	103,7	103,2	114,5
Przetwórstwo przemysłowe	99,8	100,9	100,5	120,7
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	100,3	102,0	99,0	118,6
Produkcja wyrobów tytoniowych	95,5	102,4	104,1	162,8
Włókiennictwo	98,1	101,1	100,9	115,0
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	97,5	99,3	99,1	101,9
Produkcja skór wyprawianych i wyrobów z nich	97,5	99,0	99,8	107,1
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz słomy i wikliny	98,3	96,4	100,6	104,2
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	97,1	101,8	102,8	116,1
Działalność wyd., poligrafia i repr. zapisanych nośników inf.	99,4	99,9	106,4	137,6
Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	102,3	102,7	101,4	115,2
Produkcja wyrobów chemicznych	102,0	104,8	103,2	116,1
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	98,0	99,1	102,5	112,0
Produkcja wyr. z surowców niemetalicznych pozostałych	100,4	100,5	100,1	123,8
Produkcja metali	96,5	101,0	99,0	110,1
Produkcja wyrobów z metali	100,5	99,5	99,7	118,8
Produkcja maszyn i urządzeń	101,7	101,8	101,6	128,3
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	93,1	95,8	98,9	164,7
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	97,4	99,4	100,3	119,5
Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telew. i telek.	106,1	110,0	106,7	172,5
Produkcja inst. med., precyz. i opt., zegarów i zegarków	103,0	101,6	98,2	127,2
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	99,0	98,5	101,5	127,8
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	102,6	102,6	93,9	125,3
Produkcja mebli	100,1	97,2	100,2	110,2
Zagospodarowanie odpadów	102,5	96,0	91,5	100,1
Wytw. i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	100,8	103,3	102,3	120,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu, GUS 2003.

Wykres 1. Różnica pomiędzy przyrostem wydajności pracy a przyrostem wynagrodzeń w przemyśle spożywczym.

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu, GUS 2003.

W przemyśle spożywczym, charakteryzującym się najwyższym przeciętnym zatrudnieniem i generującym najwyższą wartość dodaną wśród działów przetwórstwa przemysłowego, analiza różnicy pomiędzy przyrostem wydajności pracy a przyrostem przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w latach 1995–2002 pozwoliła na określenie zmian zachodzących w kosztach zatrudnienia. W 2000 r. i w 2002 r. koszty zatrudnienia relatywnie spadły, zaś w 2001 r. w stosunku do roku ubiegłego wzrosły (tab. 7, 8, wykres 1). Na przestrzeni lat 1995–2002 wydajność pracy wzrosła o 40 punktów procentowych ponad przyrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto, co oznacza, że w tym dziale przemysłu istnieje zachęta dla przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia.

PODSUMOWANIE

W polskiej gospodarce narodowej na przestrzeni ostatnich analizowanych w tym opracowaniu lat, tj. 2000–2002, umacniały się tendencje wzrostowe. Realny wzrost wartości dodanej brutto wytworzonej w gospodarce narodowej w 2002 r. wyniósł 1,3% w porównaniu do roku poprzedniego. Na koniec 2002 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej wyniosła prawie 15 mln osób. W sekcji przemysłu pracowało 19%, a najwięcej pracujących było w sekcji usług – ponad 50%. Na przestrzeni lat 1995–2002 wyraźnie zmieniła się struktura zatrudnienia w gospodarce polskiej. Duży wzrost pracujących w sekcji usług, a spadek w rolnictwie prowadzi do przekształcania obecnej struktury zatrudnienia w strukturę typową dla krajów wysoko rozwiniętych.

Wśród działów przemysłu w latach 1995–2002 najwyższy udział w zatrudnieniu i tworzeniu wartości dodanej miało przetwórstwo przemysłowe. Dział ten charakteryzował się najwyższym przyrostem wydajności pracy – 90%, co było wynikiem wzrostu generowanej wartości dodanej i znacznym obniżeniem się przeciętnego zatrudnienia. Z kolei działami przemysłu z najwyższym wzrostem wydajności pracy w tym okresie były: produkcja maszyn biurowych i komputerów oraz produkcja pojazdów mechanicznych przyczep i naczep. Świadczy to o tym, że następuje największy rozwój działów przemysłu charakteryzujących się wysoką innowacyjnością.

Analiza kształtowania się płacy będącej materialnym czynnikiem pobudzenia aktywności pracowniczej w latach 1995–2002 pozwoliła na zaobserwowanie zmian zachodzących w kosztach zatrudnienia w przemyśle. Najlepsza sytuacja była w dziale przetwórstwa przemysłowego, gdzie wzrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń był dużo mniejszy (20%) niż wzrost wydajności pracy (90%), co oznacza, że koszty zatrudnienia relatywnie spadają i opłaca się pracodawcom zwiększać zatrudnienie. W przemyśle spożywczym, charakteryzującym się najwyższym przeciętnym zatrudnieniem i generującym najwyższą wartość dodaną wśród działów przetwórstwa przemysłowego, nastąpił wzrost wydajności pracy o 40 punktów procentowych ponad przyrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych brutto, co oznacza, że w tym dziale przemysłu istnieje zachęta dla przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia.

LITERATURA

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Ekonomia tom 1*, PWE, Warszawa 1995.
Rocznik Statystyczny RP, GUS 1996, 2000, 2001, 2002, 2003.
Rocznik Statystyczny Przemysłu, GUS 2003.
Wrzosek W., *Funkcjonowanie rynku*, PWE, Warszawa 2002.

The Changes in Employment Structure in Industry Towards Other National Economy Sections

Summary

The authors of elaboration made an analysis of both size and structure of employment in particular sections of national economy within 1995–2002.

The analysis showed interdependences among changes in size of employment of particular national economy sections and gross value added produced by these sections. The

highest indices of labour productivity measured by gross value added per employed person was noticed in manufacturing and first of all in divisions characterized with high innovativeness level. It was demonstrated that there was a higher growth of labour productivity than the growth of the average monthly gross wages and salaries, what results in relative reduction in employment cost.